

V Bruseli 10. 1. 2017
COM(2017) 12 final

**OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

**Bezpečnejšia a zdravšia práca pre všetkých – modernizácia právnych predpisov
a politiky EÚ v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci**

{SWD(2017) 9 final}
{SWD(2017) 10 final}

Úvod

V posledných 25 rokoch zaujímala EÚ vedúce postavenie v oblasti stanovovania vysokých noriem ochrany pracovníkov pred zdravotnými a bezpečnostnými rizikami pri práci na jej území a podporovala vysoké úrovne ochrany aj v tretích krajinách. Politika v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci prispieva k cieľu zvýšiť bezpečnosť a ochranu zdravia pracovníkov v EÚ. Podľa najnovších dostupných údajov sa incidencia úmrtí v dôsledku pracovných úrazov znížila takmer o 1/4 v porovnaní so stavom v roku 2008¹, hoci trendy v jednotlivých členských štátoch sú rozdielne. Percento pracovníkov EÚ, ktorí ohlásili najmenej jeden zdravotný problém spôsobený prácou alebo zhoršený pri práci, sa znížilo takmer o 10 %.²

O viac ako 1000
smrteľných úrazov
menej v roku
2013
v porovnaní
s rokom 2008
v EU-28

Investovanie do bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci má veľký význam. Zlepšuje životy ľudí vďaka prevencii chorôb súvisiacich so zamestnaním a pracovných úrazov a takisto má hmatateľný kladný vplyv na hospodárstva EÚ. Vede k vyššej produktivite a výkonnosti podnikov. Na makroekonomickej úrovni prispieva k vnútroštátnej konkurencieschopnosti³. Rôzne štúdie dokazujú, že každé euro investované do bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci sa zamestnávateľovi dvojnásobne vráti⁴.

Právny rámec EÚ zohráva pri vytváraní stratégií pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci rozhodujúcu úlohu, tak na vnútroštátnej úrovni, ako aj na úrovni spoločností. Podrobné hodnotenie ex post týkajúce sa *acquis* EÚ, ktoré uskutočnila Komisia a pri ktorom sa hodnotila ich relevantnosť, efektívnosť, účinnosť, koherentnosť a pridaná hodnota EÚ, potvrdzuje, že tento rámec plní svoj účel, ktorým je primeraná ochrana pracovníkov⁵. Toto hodnotenie v rámci Programu regulačnej vhodnosti a efektívnosti (REFIT) zahŕňalo rámcovú smernicu 89/391/EHS a 23 súvisiacich smerníc.

1 investované
euro =
návrátnosť aspoň
2 eurá

Dospelo sa v ňom k záveru, že celková štruktúra *acquis* EÚ v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ktorá sa skladá z rámcovej smernice zameranej na cieľ a dopĺňujú ju špecifické smernice, je celkovo účinná a vhodná na daný účel. Poukázalo sa v ňom však na konkrétne ustanovenia jednotlivých smerníc, ktoré sú už zastarané alebo neplatné, a zdôraznila sa potreba nájsť účinné spôsoby riešenia nových rizík. Spôsob, akým členské štáty transponovali smernice EÚ v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, sa medzi jednotlivými členskými štátmi značne odlišuje. Náklady na dodržiavanie predpisov sú preto

¹ Eurostat, European Statistics for Accidents at Work (Európska štatistika pracovných úrazov) (ESAW) (online údajový kód hsw_n2_02), EU-28.

² Eurostat, ad hoc moduly výberového zisťovania pracovných síl v Európskej únii z rokov 2007 a 2013, pokiaľ ide pracovné úrazy a zdravotné problémy súvisiace so zamestnaním. Odhad s výnimkou NL, ktoré neposkytlo údaje za rok 2013, a FR z dôvodu značných rozdielov v prieskumných dotazníkoch od roku 2007 do roku 2013.

³ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_215307.pdf.

⁴ Výpočet medzinárodnej návratnosti prevencie pre spoločnosti: náklady a prínosy investícií do bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, Medzinárodné združenie sociálneho zabezpečenia; 2013.

⁵ Pozri pracovný dokument útvarov Komisie SWD(2017) 10 Ex-post evaluation of the European Union occupational safety and health Directives (ex-post hodnotenie smerníc Európskej únie v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci) (hodnotenie REFIT).

rozdielne a nedajú sa ľahko oddeliť od podrobnejších vnútroštátnych požiadaviek. Celkovo sa však v hodnotení dospelo k jasnému záveru, že dodržiavanie smerníc v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci je náročnejšie pre MSP ako pre veľké spoločnosti, zatiaľ čo v prípade MSP panuje vyššia miera vážnych a smrteľných úrazov. Preto sú potrebné osobitné podporné opatrenia, aby bolo možné dostať sa bližšie k malým a stredným podnikom a pomôcť im efektívne a účinne zvýšiť dodržiavanie predpisov.

Na základe podrobného hodnotenia ex post je jasné, že EÚ musí naďalej investovať do bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, aby si udržala vedúce postavenie a zaistila účinnú ochranu pracovníkov aj v súvislosti s meniacim sa charakterom práce a novými rizikami. Opatrenia v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci by sa mali dotýkať najväčšieho možného počtu ľudí v práci bez ohľadu na to, aký druh pracovného vzťahu majú a bez ohľadu na veľkosť spoločnosti, pre ktorú pracujú. Dodržiavanie pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci by malo byť zvládnutelné pre podniky všetkých veľkostí a malo by sa účinne sledovať v praxi. Opatrenia musia byť zamerané na výsledky a nie na papierovanie, pričom by sa mali v maximálnej miere využiť nové digitálne nástroje s cieľom uľahčiť vykonávanie.

Európsky parlament vo svojej správe z roku 2015 o strategickom rámci EÚ v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci na obdobie rokov 2014 – 2020⁶ upozornil Komisiu aj na dôležitosť vykonávania, dodržiavania a presadzovania právnych predpisov v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ako aj na počet zvyšujúcich sa alebo nových rizík. V správe bola tiež zdôraznená najmä potreba chrániť všetkých pracovníkov bez ohľadu na veľkosť zamestnávateľa, druh práce alebo pracovnú zmluvu.

So zreteľom na tieto spoločné ciele a ako súčasť celkovej stratégie pre moderné zamestnanecké a sociálne systémy v EÚ – ako sa to odrazilo v širokej konzultácii o európskom pilieri sociálnych práv začatej v marci – nový podnet pre strategický rámec EÚ v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci⁷ by vyplynul z týchto kľúčových opatrení podrobnejšie uvedených v prílohe I:

Tri hlavné opatrenia v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci

1. Zvýšenie boja proti rakovine z povolania pomocou legislatívnych návrhov sprevádzaných viacerými usmerneniami a zvýšením informovanosti;
2. pomoc podnikom, najmä mikropodnikom a malým a stredným podnikom dodržiavať pravidlá bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci;
3. spolupráca s členskými štátmi a sociálnymi partnermi s cieľom odstrániť alebo aktualizovať zastarané pravidlá a opätovne zamerať úsilie na zabezpečenie lepšej a širšej ochrany, lepšieho a širšieho dodržiavania predpisov a ich presadzovania v praxi.

⁶ Európsky parlament: správa o strategickom rámci EÚ v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci na obdobie rokov 2014 – 2020, [2015/2107(INI)] – 26.10.2015.

⁷ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o strategickom rámci EÚ v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci na obdobie rokov 2014 – 2020; COM(2014) 332 final.

1. BOJ PROTI RAKOVINE Z POVOLANIA A ZAOBCHÁDZANIU S NEBEZPEČNÝMI CHEMIKÁLIAMI

Odhaduje sa, že v EÚ bola 91 500 – 150 500 osobám, ktoré boli v minulosti v práci vystavené účinkom karcinogénnych látok, v roku 2012 novo diagnostikovaná rakovina. Okrem toho v roku 2012 sa 57 700 – 106 500 prípadov úmrtí na rakovinu v EÚ pripisovalo expozícii účinkom karcinogénnych látok súvisiacej so zamestnaním; v tejto súvislosti bola rakovina označená ako najčastejšia príčina úmrtí súvisiacich so zamestnaním.

Je takmer nemožné vyčíslit' hodnotu ľudského života a stratu kvality života. Priame náklady na rakovinu súvisiacu so zamestnaním z hľadiska zdravotnej starostlivosti a strát na produktivite dosahujú ročne najmenej 4 – 7 miliárd EUR. Nepriame náklady môžu každoročne dosiahnuť až približne 334 miliárd EUR (242 – 440)⁸.

Rakovina súvisiaca
so zamestnaním
zabije
10 ľudí
za hodinu

Vnútroštátne opatrenia v tejto oblasti sa značne odlišujú, čo vedie k rôznym úrovniam ochrany pracovníkov v rámci EÚ.

Na úrovni EÚ sú minimálne normy na ochranu pracovníkov pred expozíciou účinkom chemikálií pri práci stanovené v smernici o karcinogénoch a mutagénoch (smernica 2004/37), smernici o chemických faktoroch (smernica 98/24) a smernici o azbeste (2009/148). Tým, že sa zameriavajú na špecifické situácie na pracovisku, dopĺňajú opatrenia v zmysle nariadenia (ES) č. 1907/2006 o registrácii, hodnotení, autorizácii a obmedzovaní chemikálií (REACH) a ďalších nariadení o chemikáliách.

Najmenej
32 MILIÓNOV
pracovníkov je
vystavených
účinkom
karcinogénnych
látok

Limitné hodnoty EÚ pre chemikálie podporujú vyššie úrovne ochrany v celej EÚ, prispievajú k dosahovaniu lepších rovnakých podmienok pre podniky a pomáhajú spoločnostiam, ktoré pracujú za hranicami, takto ušetriť náklady na dodržiavanie predpisov, pretože môžu používať rovnakú technológiu na ochranu pracovníkov na rôznych pracoviskách. Sú tiež dôležitým prvkom úspor z rozsahu v zložitých vedeckých hodnoteniach tvoriacich základ pre stanovenie konkrétnych limitných hodnôt pre chemikálie, ktoré členským štátom umožňujú vyčleniť viac finančných prostriedkov na ochranné a preventívne opatrenia. Preto je dôležité zrevidovať alebo prijať nové limitné hodnoty EÚ pre najnebezpečnejšie látky.

V nadväznosti na návrh týkajúci sa zmeny smernice o karcinogénoch a mutagénoch a stanovenia alebo revízie záväzných limitných hodnôt expozície pri práci, pokiaľ ide o 13 chemických faktorov, prijatý 13. mája 2016⁹ Komisia dnes prijíma nový návrh, ktorým sa zlepšuje ochrana 4 miliónov pracovníkov v EÚ, keďže záväzné limity sa budú vzťahovať na ďalšie karcinogénne chemické faktory. Zaviazala sa pomocou ďalších legislatívnych návrhov pokračovať v úsilí zameranom na predchádzanie úmrtiam kvôli rakovine a iným zdravotným problémom súvisiacim so zamestnaním.

⁸ „Work-related cancer in the European Union. Size, impact and options for further prevention. (Rakovina súvisiaca so zamestnaním v Európskej únii. Rozsah, dosah a možnosti ďalšej prevencie.) Listinná správa RIVM 2016-0010 W.P. Jongeneel a kol.

⁹ COM(2016) 248.

Právne predpisy na zlepšenie ochrany pred nebezpečnými látkami a boj proti rakovine z povolania

- Druhá zmena smernice o karcinogénoch a mutagénoch
- Predpokladajú sa ďalšie zmeny smernice o karcinogénoch a mutagénoch týkajúce sa látok, ako sú formaldehyd, berýlium, kadmium, zlúčeniny šesťmocného chrómu a zlúčeniny niklu. Na uvedených zmenách sa už začalo pracovať s cieľom predstaviť nový návrh Komisie začiatkom roku 2018.
- V rokoch 2017 a 2018 bude súčasne pokračovať práca na posilnení významu a účinnosti smernice o chemických faktoroch revíziou existujúcich a stanovením ďalších (orientačných) limitných hodnôt expozície pri práci a biologických limitných hodnôt.

Je potrebná pevná vedecká základňa na podporu každého opatrenia v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, najmä v súvislosti s nebezpečnými chemikáliami. Komisia sa poradí s Vedeckým výborom pre najvyššie prípustné hodnoty vystavenia chemickým faktorom pri práci alebo s Výborom pre hodnotenie rizík Európskej chemickej agentúry. Vedecké hodnotenia z týchto zdrojov budú slúžiť ako základ pre návrhy, ktoré sú predmetom posúdenia vplyvu, sociálneho dialógu a konzultácie tripartity¹⁰.

V nadväznosti na výsledky štúdie „HazChem@Work“, ktorú zadala Komisia, bude začiatkom roku 2017 vytvorená databáza expozície účinkom niektorých nebezpečných chemikálií pri práci¹¹. Bude to dôležitý krok k lepšej dostupnosti a výmene údajov o účinkoch na zdravie, potenciáli expozície a existencii vnútroštátnych limitných hodnôt pri práci, pokiaľ ide o prioritné nebezpečné látky. Komisia okrem toho zvýši a ďalej zdokonalí analýzu údajov získaných pomocou kľúčových zdrojov informácií¹² a bude aktívne pracovať na tom, aby sa mohol dosiahnuť pokrok v zbere údajov pre európsku štatistiku chorôb z povolania (European Occupational Diseases Statistics).¹³ Ďalším sľubným opatrením je Európska iniciatíva v oblasti ľudského biomonitingu, ktorá je hlavnou novou spoločnou iniciatívou založenou 26 členskými štátmi v rámci Horizontu 2020 s cieľom získať vedecké dôkazy na základe harmonizovaných údajov o expozícii účinkom chemikálií a zdraví¹⁴.

Ochranu pracovníkov pred expozíciou účinkom nebezpečných chemikálií podporujú smernice o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a významným spôsobom ju posilňuje nariadenie

¹⁰ V rámci Poradného výboru pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci.

¹¹ <http://www.hazchematwork.eu/>.

¹² Ako sú európska štatistika pracovných úrazov (European Statistics on Accidents at Work), moduly ad hoc výberového zisťovania pracovných síl EÚ týkajúce sa pracovných úrazov a iných zdravotných problémov súvisiacich so zamestnaním, Európsky prieskum o pracovných podmienkach Európskej nadácie pre zlepšovanie životných a pracovných podmienok (Eurofound) alebo európsky prieskum podnikov v kontexte nových a vznikajúcich rizík (ESENER) zrealizovaný Európskou agentúrou pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci. Výskum v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci sa bude aj naďalej účinne podporovať zahrnutím príslušných kapitol do 9. rámcového programu pre výskum a inovácie a začne dialóg s kľúčovými globálnymi partnermi, ako sú USA a Čína, aby sa získal úplnejší obraz o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci v EÚ v globálnom kontexte a aby sa vypracovala spoľahlivejšia štatistika na základe väčšej kohorty.

¹³ Nariadenie (ES) č. 1338/2008 o štatistikách Spoločenstva v oblasti verejného zdravia a bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, Ú. v. EÚ L 354, 31.12.2008, s. 70.

¹⁴ <http://www.eea.europa.eu/themes/human/human-biomonitoring>.

REACH a iné právne akty upravujúce chemické látky. Posledné stanovisko platformy REFIT¹⁵ uznalo komplementárnosť obidvoch systémov, ale odporučilo, aby Komisia zvýšila informovanosť a vydala usmernenia o ich vykonávaní, aby sa jasne stanovili rozhrania medzi nariadením REACH a právnymi predpismi v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Preto pokračuje ďalšia práca na vedeckej, ako aj administratívnej úrovni, aby sa odstránili neistoty a prekryvania v návrhu a praktickom uplatňovaní tohto spoločného rámca EÚ pre zaobchádzanie s nebezpečnými chemikáliami. Komisia sa zaviazala, že v roku 2017 predloží spoločný prístup.

Následným krokom po legislatívnom opatrení musí byť účinné vykonávanie na pracovisku. V tejto súvislosti spustí Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci v rokoch 2018 – 2019 kampaň za zdravé pracoviská venovanú nebezpečným látkam a Výbor vedúcich predstaviteľov inšpekcie práce uverejní príslušné príručky, ako napríklad príručku o prevencii expozície účinkom dýchatelného kryštalického kremíka.

2. POMOC PODNIKOM PRI DODRŽIAVANÍ PRAVIDIEL BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVIA PRI PRÁCI

2.1. Podpora dodržiavania pravidiel mikropodnikmi a MSP

Zákonná povinnosť hodnotiť riziká bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v každom jednotlivom prípade s prihliadnutím na špecifiká každého pracoviska je stredobodom právnych predpisov EÚ v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Tento prístup založený na jednotlivých prípadoch ako taký poskytuje potrebnú flexibilitu na prispôsobenie hodnotení rizík, preventívnych opatrení a odbornej prípravy konkrétnemu sektoru, v ktorom sa podnik angažuje, činnostiach jeho pracovníkov, veľkosti podniku, rodovému a vekovému zloženiu pracovných síl, novým vznikajúcim rizikám atď. V praxi sa však táto flexibilita nevyužíva.

Z hodnotenia vyplýva, že mikropodniky a MSP sa snažia zaviesť potrebné opatrenia v oblasti riadenia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Mikropodniky predstavujú takmer 93 % všetkých podnikov v EÚ¹⁶. Len 69 % mikropodnikov vyhlasuje, že vykonáva pravidelné hodnotenia rizík bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (v porovnaní s 96 % väčších podnikov).¹⁷ Nie je to preto, že by boli menej ochotní chrániť svojich pracovníkov, ale súvisí to s obmedzenejšími finančnými, technickými a ľudskými zdrojmi, ako aj s nedostatkom informovanosti a odborných znalostí v porovnaní s väčšími podnikmi.

1 z 3
mikropodnikov
nehodnotí riziká
na pracovisku

Všetky zainteresované strany vrátane predovšetkým samotných MSP¹⁸ súhlasia s tým, že v tejto oblasti nepredstavuje udeľovanie výnimiek pre MSP správny prístup, lebo sa obávajú, že

¹⁵ http://ec.europa.eu/smart-regulation/refit/refit-platform/docs/recommendations/opinion_chemicals.pdf.

¹⁶ Eurostat, SBS, kód údajov online sbs_sca_r2, referenčný rok 2012.

¹⁷ Súvislosti a opatrenia na bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci v mikropodnikoch a malých podnikoch v projekte EÚ – SESAME, Európske stredisko na monitorovanie rizika, EÚ-OSHA, 2016.

¹⁸ Odpoveď Európskej asociácie remesiel, malých a stredných podnikov (UEAPME) na verejnú konzultáciu o novom politickom rámci v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, 26/08/13.

by to potenciálne mohlo znížiť úroveň ochrany ich pracovníkov. Okrem toho existujú značné dôkazy, ktoré poukazujú na väčšie riziko vážnych zranení a smrteľných úrazov v mikropodnikoch a malých podnikoch než vo väčších podnikoch¹⁹. Dodržiavanie predpisov by sa však malo uľahčiť a jeho náklady by sa mali znížiť, a to si vyžaduje osobitné podporné opatrenia pre MSP a mikropodniky.

Na základe zistení hodnotenia zorganizuje Komisia v spolupráci s Európskou agentúrou pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci preskúmanie, aby si členské štáty a sociálni partneri mohli vymieňať najlepšie postupy týkajúce sa spôsobu znižovania nákladov malých a stredných podnikov na dodržiavanie právnych predpisov, a tým zvýšiť ich dodržiavanie (napr. finančné stimuly, digitálne nástroje atď.) pri súčasnom zachovaní rovnakých úrovni ochrany pracovníkov bez ohľadu na veľkosť spoločnosti, pre ktorú pracujú. Evidentne však potrebujú lepšie znalosti, väčšiu podporu a jasné a účinné postupy na dosiahnutie vyššej úrovne súladu.

Čo najlepšie využiť hodnotenia rizík

S cieľom pomôcť podnikom čo najlepšie využiť povinné hodnotenia rizík, preventívne opatrenia a odbornú prípravu, Komisia v súčasnosti sprístupňuje **praktický usmerňujúci dokument**²⁰.

Okrem všeobecného usmernenia uvedeného v pripojenom dokumente Komisia v roku 2017 dokončí a rozšíri podrobnejšie a účelovo zamerané príručky o riadení rizík v poľnohospodárstve a rybolove. V roku 2017 bude uverejnená interaktívna elektronická príručka o bezpečnosti vozidiel v súvislosti s prácou. Riadenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v týchto vysoko rizikových odvetviach je mimoriadne náročné a počty úrazov patria medzi najvyššie. Príručky pomôžu zamestnávateľom, najmä MSP, účinne zlepšiť prevenciu nehôd a zlého zdravotného stavu. Komisia takisto zapojí sieť Enterprise Europe Network (EEN) s cieľom zvýšiť informovanosť a poskytnúť v tomto ohľade podporu malým a stredným podnikom.

Takisto na vnútroštátnej úrovni venuje stále viac členských štátov významnú časť svojej práce v oblasti politiky bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci poskytovaní pomoci mikropodnikom a MSP a vytvoreniu vhodných nástrojov pre nich. Členské štáty sa v tejto súvislosti vyzývajú, aby podobne zdôrazňovali význam hodnotení rizík zameraných na výsledky a vymieňali si najlepšie postupy týkajúce sa preventívnych opatrení a odbornej prípravy.

¹⁹ Zdroj: EU-OSHA, Contexts and arrangements for occupational safety and health in micro and small enterprises in the EU – SESAME project (EU-OSHA, Súvislosti a opatrenia v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v mikropodnikoch a malých podnikoch v projekte EÚ – SESAME). European Risk Observatory Literature Review, 2016. K dispozícii na: <https://osha.europa.eu/en/tools-and-publications/publications/contexts-and-arrangements-occupational-safety-and-health-micro/view>.

²⁰ Pozri pracovný dokument útvarov Komisie SWD(2017) 9 – Health and Safety at Work is Everybody's Business – A practical guidance for employers.

Používanie nástrojov internetu

Komisia vyzýva členské štáty, aby do svojich právnych systémov v plnej miere začlenili používanie internetových nástrojov hodnotenia rizík.

A napokon významnou mierou prispieva Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci pomocou svojich kampaní zameraných na zvýšenie informovanosti o rizikách a rozvoja a šírenia interaktívnych nástrojov hodnotenia rizík online. Interaktívne hodnotenie rizík online²¹ a podobné vnútroštátne internetové nástroje (vyvinuté napríklad v Holandsku, Írsku alebo Poľsku) sú mimoriadne užitočné, lebo poskytujú bezplatné informácie špecifické pre daný sektor a vedú zamestnávateľov cez všetky kroky postupu hodnotenia rizík s automatickým vytváraním dokumentovaného záznamu, ktorý možno použiť ako dôkaz dodržiavania predpisov a ako prostriedok na monitorovanie účinnosti plánu riadenia rizík. Takéto nástroje sa musia značne rozšíriť a ich používanie sa musí uznať a začleniť do vnútroštátnych požiadaviek na dodržiavanie povinností vykonávať hodnotenie rizík.

Opatrenia v oblasti „interaktívneho hodnotenia rizík online“

- Dosiaľ bolo uverejnených 93 nástrojov interaktívneho hodnotenia rizík online a 30 je vo vývoji. K dnešnému dňu bolo uskutočnených 44 614 hodnotení rizík.
- S finančnou pomocou EÚ a technickou podporou a aktívnou spoluprácou národných partnerov a odvetvových sociálnych partnerov by sa do roku 2018 mali dosiahnuť tieto ciele zamerané na prioritné odvetvia:
 - 150 uverejnených nástrojov interaktívneho hodnotenia rizík online a
 - 100 000 hodnotení rizík uskutočnených pomocou týchto nástrojov.

2.2. Pomoc podnikom pri riešení rýchlo sa zvyšujúcich rizík bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci

Pri hodnotení ex-post sa zistilo množstvo narastajúcich obáv, na riešenie ktorých potrebujú spoločnosti väčšiu podporu; stres, muskuloskeletálne poruchy a narastajúca rozmanitosť pracovnej sily, najmä z hľadiska starnutia.

- *Psychosociálne riziká*

Psychosociálne riziká a stres súvisiaci so zamestnaním patria medzi najnáročnejšie obavy súvisiace s bezpečnosťou a ochranou zdravia pri práci, ktoré neustále narastajú. Viac ako

²¹ <http://www.oiraproject.eu/>.

polovica pracovníkov EÚ oznamuje, že stres je na ich pracovisku²² bežný a 4 z 10 si myslia, že sa dobre nerieši. Stres na pracovisku má vážny dosah na produktivitu:

- je dôvodom približne polovice neodpracovaných dní, pretože absencie sú pomerne dlhé;
- stres zapríčiňuje zníženie výkonnosti v práci a môže viesť k päťnásobne väčšiemu počtu nehôd viacej nehodám;
- asi pätina fluktuácie zamestnancov súvisí so stresom v práci.

40 % spoločností
potrebuje informácie
o tom,
ako hodnotiť
psychosociálne riziká

Psychosociálne riziká sú zložité, viacrozmerné problémy. Zlý zdravotný stav môže byť dôsledkom konštelácie faktorov súvisiacich a/alebo nesúvisiacich s pracoviskom.

Rámcová smernica zavádza pre zamestnávateľov zákonnú povinnosť chrániť pracovníkov pred všetkými rizikami na pracovisku. Niektoré samostatné smernice o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci (napr. smernica o zobrazovacích jednotkách) zahŕňajú ustanovenia nepriamo spojené s prevenciou psychosociálnych rizík. V rámcovej dohode sociálnych partnerov na úrovni EÚ o strese v súvislosti so zamestnaním²³ sa zdôrazňuje význam rámcovej smernice. Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci vykonáva opatrenia na zvýšenie informovanosti a v rámci celoeurópskej kampane o strese a psychosociálnych rizikách uskutočnenej v rokoch 2014 – 2015 sprístupnila praktickú elektronickú príručku na riadenie psychosociálnych rizík²⁴ určenú na to, aby reagovala na potreby zamestnávateľov a zamestnancov, ktorí pracujú v malých podnikoch.

Členské štáty si zvolili rôzne prístupy. Niektoré vo svojich právnych predpisoch v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci výslovne neuvádzajú psychosociálne riziká, zatiaľ čo iné zdôrazňujú potrebu považovať ich za súčasť bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Niektoré vyžadujú hodnotenie psychosociálnych rizík a niekoľko z nich presadzuje zapojenie odborníka. Jeden členský štát vytvoril záväzné usmernenia o prevencii psychosociálnych rizík. Členské štáty spracovali aj neregulačné prístupy (tripartitné orgány, usmernenia, zvýšenie informovanosti, normy riadenia atď.).

V záujme zlepšiť ochranu pracovníkov v praxi je potrebné zvýšiť informovanosť zamestnávateľov a poskytnúť im ďalšie pokyny a nástroje. V usmerňujúcom dokumente, ktorý bol dnes uverejnený, Komisia objasňuje, že podľa predpisov existujúcich na úrovni EÚ sú zamestnávatelia povinní chrániť pracovníkov pred psychosociálnymi rizikami a že tieto riziká sa musia náležite zohľadniť v procese hodnotenia rizík. V dokumente sa poskytujú konkrétne nezáväzné nástroje a zdroje, ktoré majú zamestnávateľom slúžiť na účinné riešenie psychosociálnych rizík v hodnotení rizík. Komisia bude spolupracovať s Európskou agentúrou pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci a Poradným výborom pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci s cieľom určiť osvedčené postupy na ich podporu a šírenie a splnomocní Výbor vedúcich predstaviteľov inšpekcie práce, aby vypracoval pokyny na

²² <https://osha.europa.eu/en/themes/psychosocial-risks-and-stress>.

²³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=521&langId=en&agreementId=1106>.

²⁴ <http://hw2014.healthy-workplaces.eu/en/tools-and-resources/a-guide-to-psychosocial-risks>.

posudzovanie kvality hodnotení rizík a opatrení pre riadenie rizík, pokiaľ ide o psychosociálne riziká.

- *Riziká súvisiace s muskuloskeletálnymi poruchami*

Expozícia účinkom faktorov ergonomických rizík dnes predstavuje v EÚ jeden z hlavných problémov bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Opakovaná expozícia týmto rizikám môže mať za následok muskuloskeletálne poruchy súvisiace so zamestnaním, ktoré predstavujú jednu z najzávažnejších a najrozšírenejších chorôb súvisiacich so zamestnaním, ktorá spôsobuje veľkú nákladovú záťaž pre jednotlivé osoby, podniky a všeobecne pre spoločnosť. Podľa zistení výberového zisťovania pracovných síl z roku 2013 sú muskuloskeletálne poruchy v súčasnosti najčastejším druhom zdravotných problémov súvisiacich so zamestnaním a hlavným dôvodom absencie súvisiacej so zamestnaním. Predstavujú približne 60 % všetkých zdravotných problémov súvisiacich so zamestnaním v EÚ a majú za následok 60 % absencií z dôvodu choroby a prípadov trvalej pracovnej neschopnosti.

Ergonomické riziká sú svojou povahou zložitú a viacrozmernú. Keď sa vyskytnú na pracovisku, môžu priamo spôsobiť zlý zdravotný stav alebo zhoršiť zdravotný stav, ktorý existoval už skôr. Rôzne druhy práce znamenajú veľmi rozdielne expozície a existujú značné vekové odlišnosti, odlišnosti životného štýlu a rodové odlišnosti, ktoré sa musia vziať do úvahy.

Táto kategória rizík je v súčasnosti zahrnutá do rôznych smerníc EÚ (2002/44 „vibrácia“, 90/269 „ručná manipulácia s bremenami“ a 90/270 „práca so zobrazovacími jednotkami“), ako aj do rámcovej smernice. Iné smernice EÚ majú nepriamy dosah na prevenciu muskuloskeletálnych porúch súvisiacich so zamestnaním. Neregulačné iniciatívy zahŕňali kampane Európskej agentúry pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci zamerané na zvýšenie informovanosti (v rokoch 2000 a 2007) a kampaň Výboru vedúcich predstaviteľov inšpekcie práce (v rokoch 2007 – 2008) na presadzovanie smernice „o ručnej manipulácii s bremenami“ v odvetviach zdravotníctva, dopravy, stavebníctva a maloobchodu.

Existujú rozdiely v spôsobe, ako členské štáty transponovali (a vykonávali) súčasný rámec EÚ v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci – napr. pokiaľ ide o smernicu 90/269/EHS, v niektorých prípadoch členské štáty stanovili právne záväzné limity alebo medzné hodnoty; v iných prípadoch sú tieto limity zahrnuté do usmernení k právnym predpisom, do odporúčaní alebo iných ukazovateľov. Členské štáty vypracúvajú aj neregulačné prístupy (usmernenia, zvýšenie informovanosti, normy riadenia atď.).

Aj v tomto prípade chce Komisia zvýšiť ochranu v praxi tak, že vysvetlí povinnosti zamestnávateľov zabezpečiť ochranu pred týmto druhom rizík a zohľadniť ich v procese hodnotenia rizík, ako aj tým, že pomôže zamestnávateľom dodržiavať ich povinnosti. Začne sa aj spolupráca s Európskou agentúrou pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci a s Poradným výborom pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri určovaní osvedčených postupov na ich podporu a šírenie a práca na pokynoch Výboru vedúcich predstaviteľov inšpekcie práce k posudzovaniu kvality hodnotenia rizík a opatrení manažmentu rizík, pokiaľ ide o ergonomické riziká.

- *Hodnotenie rizík špecifické z hľadiska rozmanitosti*

Rámcová smernica zavádza pre zamestnávateľov zákonnú povinnosť prijať opatrenia potrebné pre bezpečnosť a ochranu zdravia všetkých pracovníkov. Predpokladá sa v nej, že

mimoriadne citlivé rizikové skupiny musia byť chránené proti nebezpečenstvám, ktoré ich špecificky ohrozujú.

V opatreniach na riadenie rizík sa preto musí venovať pozornosť osobitným rizikám, ktorým sú vystavené ženy a muži, mladí pracovníci, starší pracovníci, migranti alebo osoby so zdravotným postihnutím; a vyžadujú si návrh osobitných preventívnych a ochranných opatrení v súlade s požiadavkami týchto skupín pracovníkov. Hodnotenie poukázalo najmä na potrebu zvýšiť hodnotenie rizík špecifických pre určitý vek, ale rovnaké zásady sa vzťahujú na všetkých zraniteľných pracovníkov.

Počet osôb vo veku nad 60 rokov v EÚ sa v súčasnosti zvyšuje každý rok asi o dva milióny, čo je dvakrát viac ako pred rokom 2007. Do roku 2030 budú starší pracovníci tvoriť takmer štvrtinu všetkých pracovných síl. V súčasnej dobe mnohí starší pracovníci opúšťajú predčasne pracovný trh, často kvôli zdravotným problémom vrátane problémov súvisiacich so zlými pracovnými podmienkami.

Strategický rámec EÚ v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci na obdobie rokov 2014 – 2020 označil demografickú zmenu a starnúce pracovné sily za jeden z kľúčových problémov a navrhol celý rad opatrení, ktoré sú v súčasnej dobe v štádiu vývoja. Kampaň Európskej agentúry pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (prebiehajúca v rokoch 2016 – 2017) „Zdravé pracoviská pre každý vek“ je popredná svetová iniciatíva, ktorá zvyšuje informovanosť o tejto problematike v celej EÚ.

Členské štáty EÚ sa odlišujú tak z hľadiska svojej demografickej situácie, ako aj právneho a inštitucionálneho rámca. Integrovaný rámec politických opatrení je zavedený len v obmedzenom počte členských štátov, ale pre väčšinu členských štátov je starnutie populácie a pracovných síl politickou prioritou, ktorá viedla k rôznym súborom opatrení (vrátane opatrení v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci) s cieľom zvýšiť zapojenie sa starších osôb do pracovných síl. Všetky členské štáty zaviedli dôchodkové reformy a tie, ktorých obyvateľstvo je staršie, zvýšili vek odchodu do dôchodku a obmedzili prístup k predčasnému odchodu do dôchodku a zaviedli tiež ekonomické stimuly pre zamestnávanie starších ľudí.

Z hľadiska rodovej rovnosti existujú dôkazy o tom, že riziká bezpečnosti a ochrany zdravia žien súvisiace so zamestnaním sa podceňujú a rodovo neutrálny prístup prispel k tomu, že menšia pozornosť a menej zdrojov sa venuje prevencii rizík súvisiacich s zamestnaním, ktorým čelia ženy.

S cieľom reagovať na tieto rastúce výzvy v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci upozorňuje usmerňujúci dokument na potrebu hodnotiť riziká z hľadiska rozmanitosti a venovať pozornosť špecifikám súvisiacim s vekom, rodom a inými demografickými charakteristikami. Súčasne poukazuje na to, že predpoklady by sa nemali vytvárať výlučne na základe takýchto charakteristík. V hodnotení rizík by sa mali zohľadniť pracovné požiadavky z hľadiska schopností a zdravia jednotlivca. Dokument poskytuje aj praktické nástroje pre zamestnávateľov, aby sa v hodnotení rizík odrazili riziká súvisiace s vekom a rodom.

Opatrenia zamerané na rýchlo sa zvyšujúce riziká bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci

- Uverejnenie najlepších postupov v riadení psychosociálnych rizík a ergonomických rizík.
- Vypracovanie príslušných zásad pre inšpektorov práce so zreteľom na hodnotenie rizík z hľadiska veku.

Rizikové faktory spojené so životným štýlom, ako sú nezdravé stravovanie, fyzická nečinnosť, fajčenie a škodlivé požívanie alkoholu, prispievajú k veľkému zaťaženiu v podobe chronických chorôb v celej Európe. Tým sa vytvára priama hrozba pre zdravie pracovníkov, ktorá má takisto vplyv na ich produktivitu a produktivitu spoločností, ako aj na ekonomiku a udržateľnosť účinných, dostupných a odolných systémov zdravotnej starostlivosti. Iniciatívy v oblasti determinantov zdravia súvisiace s pracoviskami majú význam pri podpore dobrých podmienok pracovníkov.

3. AKTUALIZÁCIA A VYPUSTENIE ZASTARANÝCH PRAVIDIEL, NOVÉ ZAMERANIE ÚSILIA NA ZJEDNODUŠENIE DODRŽIAVANIA PREDPISOV, ŠIRŠIU OCHRANU OSÔB, LEPŠIE PRESADZOVANIE PRÁVNÝCH PREDPISOV A MONITOROVANIE

3.1. Aktualizácia právnych predpisov EÚ a odstránenie zastaraných ustanovení

Zatiaľ čo sa podrobným hodnotením ex post potvrdilo, že právne predpisy EÚ v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ktoré pozostávajú z rámcovej smernice a súvisiacich špecifických smerníc, sú celkovo účinné a vhodné na daný účel, určil sa aj rozsah vypustenia alebo aktualizácie celého radu zastaraných ustanovení.

Postupovať sa bude tak, že Komisia v prvej fáze začne a do dvoch rokov dokončí program zameraný na odstránenie alebo aktualizáciu zastaraných ustanovení v smerniciach. Súčasťou programu bude snaha o jasnejšie, koherentnejšie a relevantnejšie pravidlá, ktoré podľa možnosti zjednodušia a znížia administratívne zaťaženie pre podniky a orgány presadzovania práva, ale len pokiaľ umožnia zachovanie alebo zlepšenie ochrany pracovníkov. Vychádzajúc zo silnej tradície dialógu tripartity o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci na vnútroštátnej úrovni a úrovni EÚ bude legislatívny návrh na prípadnú zmenu smerníc vypracovaný v úzkej spolupráci s Poradným výborom pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci, pokiaľ sa sociálni partneri a vládni odborníci zídu za rokovacím stolom.

Na základe výstupov hodnotenia ex post označila Komisia týchto šesť smerníc za priority:

- *Pracoviská (89/654)*

Moderné informačné technológie a nové formy práce, ako je činnosť platformy, znamenajú, že stále väčší počet pracovníkov príležitostne alebo pravidelne pracuje mimo priestorov zamestnávateľov. V tejto súvislosti zistenia hodnotenia ukazujú, že zrejme je potrebný posun k dynamickejšiemu chápaniu „pracoviska“.

Zváži sa objasnenie pojmu „pracovisko“ a aktualizácia/zjednodušenie/odstránenie príloh smernice, aby sa odrazili zmeny v spôsoboch práce.

- *Zobrazovacie jednotky (90/270)*

Odvtedy, ako bola začiatkom 90. rokov prijatá smernica o zobrazovacích jednotkách, sa technológia dramaticky zmenila. Určitá technológia uvedená v smernici sa už nepoužíva a zodpovedajúce ustanovenia by sa prípadne mohli odstrániť. Ďalšou problematikou, ktorá sa musí zväziť, budú technické aktualizácie niektorých definícií použitých v smernici, ako je definícia „pracovné stanovište“ a tiež niektoré výnimky, ktoré by mohli byť zastarané.

- *Bezpečnostné a/alebo zdravotné označenia pri práci (92/58)*

V prílohe II smernice 92/58/EHS je uvedený zoznam požiadaviek na bezpečnostné označenia vrátane používaných piktogramov. V oddiele 1.3 prílohy II sa tiež stanovuje, že „používané piktogramy môžu byť nepatrne odlišné alebo podrobnejšie než piktogramy uvedené v oddiele 3 za predpokladu, že vyjadrujú rovnaký význam a že rozdiel alebo úprava nemení ich význam“. Hodnotenie poukázalo na niektoré nejasnosti súvisiace s tým, do akej miery možno normu EN ISO 7010 o značkách pokladať za normu v súlade so smernicou 92/58/EHS (najmä pokiaľ ide o používanie piktogramov). Niektoré členské štáty presadzovali uvedenie smernice do súladu s normou EN ISO 7010, aby sa zaistila väčšia harmonizácia bezpečnostných značiek v celej EÚ.

S cieľom zjednodušiť a objasniť existujúce povinnosti sa zväziť úprava príloh tak, aby sa zohľadnila norma EN ISO 7010 alebo odkaz na tieto normy v smernici.

- *Biologické faktory (2000/54)*

Hodnotenie nastolilo otázky o rozsahu uplatňovania smernice, predovšetkým o potrebe aktualizovať zoznam biologických faktorov v prílohe III. Preto sa zväziť aktualizácia prílohy III.

- *Lekárska starostlivosť na palubách plavidiel (92/29)*

Z hodnotenia vyplýva možná potreba preskúmať a aktualizovať povinný zoznam zdravotníckeho vybavenia stanoveného v smernici.

Nastolilo takisto otázku súladu s medzinárodnými normami, ako je Kódex 4.15.1.8 – Záchrané prostriedky Medzinárodnej námornej organizácie (IMO); norma ISO 3864-1:2011 „Grafické symboly – bezpečnostné farby a bezpečnostné značky“; Dohovor o pracovných normách v námornej doprave a Dohovor o pracovných normách v rybolove z roku 2006 Medzinárodnej organizácie práce. Okrem toho sa ako prípadná možnosť pre väčšie plavidlá javí používanie nového technologického zariadenia na zlepšenie liečby a diagnózy chorôb a/alebo prevenciu nehôd.

- *Osobné ochranné prostriedky (89/656)*

Technická aktualizácia smernice sa zväziť vzhľadom na definíciu osobných ochranných prostriedkov, najmä pokiaľ ide o súčasné vylúčenie vybavenia, ktoré používajú núdzové a záchranné služby, napríklad hasiči.

- *Ďalšie aktualizácie*

Ostatné smernice by mohli byť predmetom podobných technických aktualizácií (napr. smernica 2004/37 o karcinogénoch a mutagénoch a smernica 98/24 o chemických faktoroch) a zvláštna pozornosť sa bude venovať prílohám k rôznym smerniciam s cieľom posúdiť, ako by sa dali spracovať tak, aby boli čo najodolnejšie voči budúcim zmenám.

3.2. Podpora členských štátov, aby preskúmali vnútroštátne právne predpisy v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci

V oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci stanovuje EÚ minimálne požiadavky, rámec ktorých môžu členské štáty prekračovať s cieľom prijať podrobnejšie ustanovenia prinášajúce dodatočnú ochranu pracovníkov. Pritom je dôležité, aby zameranie bolo na zvýšenú ochranu a aby sa spoločnostiam nepridávalo žiadne zbytočné administratívne zaťaženie. Rámcová smernica poskytuje členským štátom flexibilitu, pokiaľ ide o také ustanovenia, ako je dokumentovanie hodnotenia rizík, aby sa umožnilo prispôbenie opatrení, napr. veľkosti podnikov, charakteru ich činností a charakteru a rozsahu rizík.

V priebehu niekoľkých posledných rokov sa ukázal veľmi vítaný trend medzi členskými štátmi preverovať svoje legislatívne rámce s cieľom ich zjednodušenia a súčasného zachovania alebo zvýšenia ochrany. Takýmto postupom sa veľa získa. Vnímanie pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci zo strany podnikov v členských štátoch ako zložitých skutočne kolíše od 14 % do 67 %²⁵. To naznačuje, že výrazný podiel administratívneho zaťaženia podnikov vyplýva skôr z vnútroštátnych rozdielov než z minimálnych požiadaviek EÚ, hoci bez zodpovedajúcich náznakov, že by v systémoch s menej vnímanou záťažou dochádzalo k viacerým pracovným úrazom a chorobám z povolania.

Príklady vzájomného pôsobenia EÚ/vnútroštátnej úrovne

- Požiadavka spracovaná zamestnávateľmi týkajúca sa externej certifikácie uskutočnenej konzultantom pre hodnotenia rizík. V rámcovej smernici nie je žiadna takáto povinnosť, je však zavedená v niektorých vnútroštátnych predpisoch a predstavuje priame náklady pre spoločnosti;
- povinnosť mať podpísané dokumenty a iné požiadavky na dokumentáciu na určenie rôznych subjektov v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v prípade, že pravidlá EÚ (napr. smernica 92/57/EHS o staveniskách) vyžadujú len určenie.

Komisia môže zohrávať dôležitú podpornú úlohu v tomto procese s cieľom zaistiť, aby členské štáty využili príležitosť poučiť sa z najlepších postupov jeden druhého a nadobudnúť potrebné odborné znalosti.

²⁵ EÚ–OSHA, Európsky prieskum podnikov v kontexte nových a vznikajúcich rizík – 2 (ESENER-2), 2014. K dispozícii na: <https://osha.europa.eu/en/surveys-and-statistics-osh/esener>.

Zníženie administratívneho zaťaženia

- Komisia bude iniciovať postup partnerského preskúmania s konkrétnym cieľom znížiť administratívne zaťaženie vo vnútroštátnych právnych predpisoch a súčasne zachovať ochranu pracovníkov.

V reakcii na strategický rámec EÚ v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci na obdobie rokov 2014 – 2020 prijalo sedemnást' členských štátov vnútroštátne stratégie v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ktoré sú kľúčovým nástrojom na prispôsobenie vnútroštátnych politických opatrení novým potrebám a prioritám. Najúčinnnejšie rámce, napr. nemecké alebo slovenské stratégie, stanovujú konkrétne opatrenia a vymedzujú ukazovatele, ktoré umožňujú monitorovanie a nadväzujúce kroky. Členským štátom sa výrazne odporúča, aby naliehavo prijali vnútroštátne stratégie vrátane prioritnej osi preskúmania a aktualizácie vnútroštátnych právnych predpisov s konkrétnym cieľom odstrániť nadbytočné ustanovenia a podľa možnosti zmierniť administratívne zaťaženie, a to najmä pre malé podniky a mikropodniky.

V hodnotení vykonávania súčasného strategického rámca v roku 2018 sa Komisia zameria na plnenie priorít uvedených v tomto oznámení vrátane hodnotenia administratívneho zaťaženia a odporúčaní na jeho zníženie odvodených z partnerského preskúmania.

Na úrovni EÚ sa bude transpozícia *acquis* EÚ podporovať posilnenou spolupracou s členskými štátmi, sociálnymi partnermi a inšpektorátmi práce. Komisia uprednostní prípady, v ktorých porušenia sú obzvlášť závažné a nápravné opatrenie by pravdepodobne malo výrazný dosah. Presadzovanie právnych predpisov je v jednotlivých prípadoch záležitosťou orgánov členských štátov.

3.3. Podpora členských štátov pri zabezpečovaní širokého uplatňovania politiky v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci

- *Samostatne zárobkovo činné osoby*

V právnom základe – právnych predpisov EÚ v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, v článku 153 ZFEÚ, sa stanovuje, že EÚ môže prijímať právne predpisy na zlepšenie pracovného prostredia s cieľom ochrany zdravia a bezpečnosti pracovníkov.

V tejto súvislosti je dôležité uviesť, že Súdny dvor EÚ bol toho názoru, že klasifikácia „samostatne zárobkovo činné osoby“ podľa vnútroštátneho práva nebráni tomu, aby osoba bola klasifikovaná ako zamestnanec alebo pracovník v zmysle práva EÚ, ak jej nezávislosť je čisto teoretická a zastiera tým pracovnoprávny vzťah (Allonby, C-256/01).

Samostatne zárobkovo činné osoby predstavujú 16,4 % podiel na celkovej zamestnanosti v EÚ. Osobitne veľká časť z nich pracuje vo veľkoobchode a maloobchode, ale tiež vo vysoko rizikových odvetviach, ako je poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo, rybolov a stavebníctvo. Z dôvodu osobitného postavenia samostatne zárobkovo činné osoby, ktorá pracuje pod vlastným dohľadom, by mohlo byť zložité a ťažké uplatňovať hodnotenie rizík, odbornú prípravu, konzultáciu atď. na jej situáciu, lebo tieto zásady sú založené na vzťahu medzi pracovníkom zamestnávateľom.

Avšak v prípadoch, keď samostatne zárobkovo činná osoba pracuje spolu s pracovníkmi, je tento rozdiel menej zrejmy. Opatrenia/dozor samostatne zárobkovo činné osoby môžu mať

v tejto súvislosti takisto vplyv na zdravie a bezpečnosť pracovníka. Dve konkrétne smernice EÚ v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v prípadoch, kde takéto riziko viac prevažuje, sú smernica 92/57/EHS o staveniskách a smernica 93/103/ES o rybárskych plavidlách, ktorej rozsah pôsobnosti zahŕňa samostatne zárobkovo činné osoby pracujúce spolu s pracovníkmi.

S prihliadnutím na to, že mnohé samostatne zárobkovo činné osoby pracujú vo vysoko rizikových odvetviach, sa v odporúčaní Rady o samostatne zárobkovo činných osobách členským štátom odporúča, aby podporovali ich bezpečnosť a ochranu zdravia a aby ich zahrnuli do rozsahu pôsobnosti svojich vnútroštátnych právnych predpisov. Takisto sa v ňom stanovuje, že: „samostatne zárobkovo činné osoby, bez ohľadu na to, či pracujú samé alebo so zamestnancami, môžu byť vystavené podobným zdravotným a bezpečnostným rizikám, akým čelia zamestnanci“.

Pred prijatím odporúčania Rady veľmi málo členských štátov zahŕňalo samostatne zárobkovo činné osoby do svojich vnútroštátnych právnych predpisov v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Od jeho prijatia ich približne polovica členských štátov začlenila do svojich vnútroštátnych právnych predpisov s určitým rozdielom v definícii samostatne zárobkovo činných osoby, rozsahu pôsobnosti príslušných právnych predpisov a rozsahu ich povinností. Členské štáty sa týmto vyzývajú, aby odporúčanie v plnej miere vykonávali.

Na rýchle sa meniacom pracovnom trhu so vznikom nových foriem práce a zvyšujúcou sa neistotou, pokiaľ ide o postavenie pracovníkov a samostatne zárobkovo činných osôb, sa otázka uplatňovania pravidiel ochrany zdravia a bezpečnosti na všetkých stáva dokonca ešte dôležitejšou, aby sa zamedzilo nehodám a chorobám z povolania.

- *Osoby zamestnané na vykonávanie domácich prác v súkromných domácnostiach*

Právne predpisy EÚ v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci nezaväzujú členské štáty k tomu, aby osoby zamestnané na vykonávanie domácich prác v súkromných domácnostiach²⁶ začlenili do rozsahu pôsobnosti ich vnútroštátnych pravidiel v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, a nie všetky časti *acquis* EÚ v tejto oblasti môžu byť na to vhodné, napríklad konkrétne požiadavky stanovené v smernici o pracoviskách, pokiaľ ide o únikové cesty a núdzové východy.

V Dohovore Medzinárodnej organizácie práce o pracovníkoch v domácnosti²⁷ sa uvádza, že každý pracovník v domácnosti má právo na bezpečné a zdravé pracovné prostredie a že táto zásada sa musí uplatňovať s náležitým zohľadnením osobitných charakteristík domácich prác. Do dnešného dňa ratifikovalo Dohovor 6 členských štátov: Belgicko, Nemecko, Fínsko, Írsko, Taliansko a Portugalsko.

Približne polovica členských štátov má zavedené pravidlá v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ktoré sa vzťahujú na osoby zamestnané na vykonávanie domácich prác v súkromných domácnostiach. Ich skúsenosti môžu pomôcť v zavádzaní porovnateľne vysokých noriem vo všetkých členských štátoch, pokiaľ ide o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci týkajúcu sa podľa odhadu 2,5 milióna takýchto osôb v EÚ. Členským štátom, ktoré ratifikujú vyššie uvedený Dohovor Medzinárodnej organizácie práce, môžu pomôcť v dodržiavaní ich medzinárodných záväzkov.

²⁶ V zmysle smernice 89/391/EHS o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci sa takéto osoby uvádzajú ako „domáce služobníctvo“.

²⁷ C189 – Dohovor o pracovníkoch v domácnosti, 2011 (č. 189).

Začiatkom roka 2018 pozve Komisia v spolupráci s Medzinárodnou organizáciou práce národné správy, sociálnych partnerov a zástupcov občianskej spoločnosti na konferenciu s cieľom vyhodnotiť pokrok a podporiť ratifikáciu a pragmatické vykonávanie na základe najlepších postupov.

3.4. Zlepšenie presadzovania práva a kultúra prevencie

Vzhľadom na význam, aký má presadzovanie práva pri vykonávaní bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, je dôležité, aby si členské štáty plnili povinnosť zabezpečiť monitorovanie a presadzovanie práva v praxi a aby na to zaistili potrebné prostriedky.

Úlohou Komisie ako „strážkyne Zmlúv“ je dohliadnuť na to, aby sa právo EÚ náležite presadzovalo, v prípade potreby v rámci konania o porušení povinnosti. Komisia bude túto úlohu vykonávať v súlade s oznámením „*Lepšie výsledky pomocou lepšieho uplatňovania práva*“ [C(2016) 8600] prijatým 13. decembra 2016.

Hodnotenie ex post ukázalo, že právne požiadavky v spojení s kontrolou sú hlavným dôvodom, ktorý vysvetľuje, prečo podniky rozvíjajú politiky v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a prijímajú relevantné opatrenia. Kontroly môžu v skutočnosti prispieť ku kultúre skutočnej prevencie. Štúdie ukazujú hmatateľné dosahy kontrol na podmienky bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v spoločnostiach v podobe zníženia miery úrazov po kontrole²⁸. Zníženie miery úrazov o 22 % v priebehu nasledujúcich 3 rokov po vykonaní kontroly bolo zaznamenané v konkrétnych jednotlivých podnikoch, ktorým boli uložené sankcie.²⁹ Posledné štúdie potvrdzujú, že kontroly vedú k zníženiu počtu úrazov na pracovisku.³⁰ Vyššie hodnotenie pri kontrole bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci vedie k zníženiu miery ťažkých úrazov.³¹

Zatiaľ sa však frekvencia kontrol medzi členskými štátmi značne odlišuje a celkovo sa najmenej v 50 % mikropodnikov a MSP a 25 % veľkých podnikov v posledných troch rokoch nevykonala ani jedna kontrola.

Spôsob, akým sa kontroly vykonávajú, sa medzi členskými štátmi tiež značne odlišuje, a niekedy aj v rámci členských štátov. V niektorých prípadoch sa kontroly zameriavajú len na preverovanie dodržiavania predpisov a ukládanie sankcií. V iných prípadoch zachádzajú ďalej a pomáhajú spoločnostiam určiť najlepší spôsob, ako dosiahnuť súlad.

Spolupráca medzi sociálnymi partnermi, obchodnými organizáciami a inšpektorátmi je dôležitá pre prevenciu nehôd a chorôb najmä v mikropodnikoch a MSP. Komisia takisto zintenzívni podporu lepších noriem a usmernení, a to najmä prostredníctvom Výboru

²⁸ Správa z hodnotenia kontroly vhodnosti v prílohe I ukázala, že aj keď by sa na makroekonomickej úrovni nemohol určiť žiadny vzájomný vzťah medzi mierou nehôd a frekvenciou kontrol, dôkazy hodnotenia na viac mikroekonomickej úrovni poukazujú na skutočnosť, že presadzovanie práva, a najmä spojená úloha inšpektorov, ktorí presadzujú právne predpisy a poskytujú usmernenia k vykonávaniu, prispievajú k súladu s *acquis* v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.

²⁹ Citované v OECD 2000. Building an evidence base for the Health and Safety Commission Strategy to 2010 and beyond: A literature review of interventions to improve health and safety compliance, Health and Safety Executive 2004.

³⁰ David I. Levine Michael W. Toffel, Matthew S. Johnson, Randomized Government Safety Inspections Reduce Worker Injuries with no detectable job loss, Science, 18. mája 2012, s. 907 – 911.

³¹ Hodnotenia kontrol bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci predpokladajú miery úrazov, ktoré vedú k strate času pracovníkov: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9316705>.

vedúcich predstaviteľov inšpekcie práce. V hodnotení sa uznáva kľúčová úloha tohto výboru v procese určovania najlepších postupov týkajúcich sa presadzovania práva a kontroly členskými štátmi a jeho príspevok k získavaniu spôsobilosti a usmerňovaniu inšpektorátov. Výbor vedúcich predstaviteľov inšpekcie práce bude pracovať na zlepšení príslušnej a účelovo zameranej odbornej prípravy inšpektorov práce na úrovni EÚ.

V záujme poskytnutia pomoci mikropodnikom a MSP musia inšpektoráty práce vzhľadom na obmedzené zdroje spojiť sily s inými orgánmi presadzovania práva, aby využili každú príležitosť na zvýšenie informovanosti o existujúcich povinnostiach a preventívnych opatreniach a znížiť zaťaženie spoločností duplicitnými kontrolami. Platforma na posilnenie spolupráce pri riešení problému neprihlásenej práce³² je veľmi dobrým príkladom toho, ako možno nadviazať takú spoluprácu medzi orgánmi presadzovania práva a prispieť k zvýšeniu informovanosti, vzájomnému porozumeniu, konkrétnym iniciatívam a spoločným opatreniam na úrovni EÚ.

V súvislosti s novým svetom práce je veľmi dôležité, aby jednotlivci mali vedomosť o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci už vtedy, keď na trh práce vstupujú. Vyžaduje to nielen celoživotné vzdelávanie odborníkov v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ale aj zaradenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci do všetkých sektorov vzdelávania. V tomto smere zohrávajú inšpektoráty práce a vnútroštátne agentúry bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci rozhodujúcu úlohu. Bude to ďalší významný prvok spolupráce s Výborom vedúcich predstaviteľov inšpekcie práce, partnerského preskúmania a vykonávania strategického rámca.

3.5. Rozvoj nástrojov monitorovania

Politiky založené na dôkazoch potrebujú kvalitné, porovnateľné a včasné údaje. Z tohto dôvodu sa v záujme získavania informácií na účely budúceho rozvoja politiky bude naďalej rozvíjať zber údajov na úrovni EÚ, a to v rámci Komisie, ako aj v spolupráci s inými subjektmi, ako sú Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci a Eurofound. Táto činnosť bude zahŕňať napríklad nástroje na monitorovanie účinnosti právneho rámca v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a ďalšie sledovanie dosahov, metodickú prácu v otázkach nedostatočného pokrytia a nedostatočného oznamovania, pokiaľ ide o zber údajov v rámci európskej štatistiky pracovných úrazov, a prácu na pilotnom zbere údajov v rámci európskej štatistiky chorôb z povolania. Bude zahŕňať aj preskúmanie možnosti zabezpečiť aktuálne údaje na úrovni EÚ o incidencii pracovných úrazov s rozdelením podľa veľkosti podnikov. V horizonte do roku 2020 sa objavujú aj nové vydania existujúcich viacročných prieskumov EÚ³³. Významné úsilie sa vynaloží aj na rozvoj lepších údajov o expozícii. Preskúma sa využívanie riešení nových informačných a komunikačných technológií s cieľom zlepšiť informačnú základňu.

Výskum v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci sa bude aj naďalej účinne podporovať zahrnutím príslušných kapitol do 9. rámcového programu pre výskum a inováciu a začne dialóg s kľúčovými globálnymi partnermi, ako sú USA a Čína, aby sa získal úplnejší obraz o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci EÚ v globálnom kontexte.

³² Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/344 z 9. marca 2016 o zriadení európskej platformy na posilnenie spolupráce pri riešení problému nedeclarovanej práce.

³³ Európsky prieskum podnikov v kontexte nových a vznikajúcich rizík, Európsky prieskum o pracovných podmienkach, ad hoc moduly výberového zisťovania pracovných síl v Európskej únii, pokiaľ ide o pracovné úrazy a zdravotné problémy súvisiace so zamestnaním.

ZÁVER

25 rokov skúseností v politike bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci na úrovni EÚ a podrobné hodnotenie ex post, pokiaľ ide o acquis EÚ, nám umožňujú poučiť sa pre budúcnosť. Moderná politika bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci musí mať jasné a aktuálne pravidlá na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni. Podnikom sa musí pomôcť dodržiavať pravidlá a maximálne profitovať z úsilia, ktoré vynakladajú v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, a to v podobe zdravších, spokojnejších a produktívnejších pracovníkov. Platí to najmä pre mikropodniky a malé podniky, v ktorých je potenciálny kladný vplyv lepšej bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci najväčší, no ktoré súčasne narážajú na obmedzenia súvisiace s chápaním a uplatňovaním existujúcich pravidiel.

Zatiaľ čo záväzné pravidlá presadzované v praxi sú rozhodujúce, v skutočnosti naozaj záleží na kultúre dodržiavania predpisov v podnikoch všetkých veľkostí a medzi pracovníkmi. Takáto kultúra súladu sa musí vytvárať od samého začiatku vzdelávania, či už ide o odborné vzdelávanie alebo odbornú prípravu vedúcich pracovníkov, a musí sa neustále rozvíjať. Musí sa živiť neustálym úsilím zameraným na zvyšovanie informovanosti a výmenu najlepších postupov a rýchlo reagovať pomocou kontrol, ktoré v ideálnom prípade idú nad rámec jednoduchej kontroly a ukladania sankcií a pomáhajú určovať lepšie spôsoby dodržiavania predpisov. Sociálny dialóg významne prispel k zlepšeniu zdravia a bezpečnosti na úrovni EÚ, na vnútroštátnej a odvetvovej úrovni a na úrovni spoločností. V súčasnej situácii žiadnym spôsobom nestratil svoj význam. Naopak, sociálny dialóg bude rozhodujúci pri vykonávaní opatrení obsiahnutých v tomto oznámení.

Moderná politika bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci sa opiera o mnohé subjekty, ktoré pracujú na spoločnom ciele a so spoločným presvedčením, že vysoké normy ochrany zdravia a bezpečnosti pracovníkov pri práci sú záležitosťou každého.

PRÍLOHA 1

Zoznam opatrení v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci

Opatrenie		Subjekty	Do kedy
Boj proti rakovine z povolania a zaobchádzaniu s nebezpečnými chemikáliami			
1	Druhá zmena smernice o rakovine	Európska komisia	začiatok roka 2017
2	Tretia zmena smernice o karcinogénoch	Európska komisia	začiatok roka 2018
3	Štvrtý zoznam orientačných limitných hodnôt v smernici o chemických faktoroch	Európska komisia	začiatok roka 2017
4	Databáza expozície účinkom niektorých nebezpečných chemikálií pri práci	Európska komisia	začiatok roka 2017
5	Kampaň za zdravé pracoviská venovaná nebezpečným látkam	Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci	2018 – 2019
Pomoc podnikom pri dodržiavaní pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci			
1	Poskytnutie pomoci MSP s cieľom podporiť interaktívne hodnotenie rizík online a podobné vnútroštátne nástroje	Členské štáty a sociálni partneri s pomocou Európskej komisie a Európskej agentúry pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci	2017
2	Úplné začlenenie používania internetových nástrojov hodnotenia rizík do vnútroštátnych právnych systémov. Uznať interaktívne hodnotenie rizík online a podobné nástroje za nástroje na dodržiavanie povinnosti hodnotenia rizík	členské štáty	polovica roka 2018
3	Dosiahnuť tieto ciele: – 150 uverejnených nástrojov interaktívneho hodnotenia rizík online a – 100 000 hodnotení rizík uskutočnených pomocou interaktívneho hodnotenia rizík	Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci	polovica roka 2018

	online.		
5	Príručka o predchádzaní rizikám na malých rybárskych plavidlách	Európska komisia	začiatok roka 2017
6	Príručka o najlepších postupoch na zlepšenie uplatňovania bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v poľnohospodárstve, chove dobytka, záhradníctve a lesnom hospodárstve	Európska komisia	začiatok roka 2017
7	Uverejnenie najlepších postupov pri riadení psychosociálnych rizík a ergonomických rizík	Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci	začiatok roka 2018
Odstránenie alebo aktualizácia zastaraných pravidiel a zaistenie lepšej a širšej ochrany, dodržiavania a presadzovania práva v praxi			
1	Aktualizovať smernicu o zobrazovacích jednotkách (90/270)	Európska komisia po porade s Poradným výborom pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci a so sociálnymi partnermi	pokračovanie v rokoch 2017 – 2018 s predpokladaným dokončením koncom roka 2018
2	Aktualizovať smernicu o bezpečnostných a/alebo zdravotných označeniach pri práci (92/58)		
3	Aktualizovať smernicu o biologických faktoroch (2000/54)		
4	Aktualizovať smernicu o lekárskej starostlivosti na palubách plavidiel (92/29)		
5	Aktualizovať smernicu o pracoviskách (89/654)		
6	Aktualizovať smernicu o osobných ochranných prostriedkoch (89/656)		
7	Úplné vykonávanie odporúčania Rady o samostatne zárobkovo činných osobách	členské štáty	koniec roka 2018
8	Konferencia na vysokej úrovni o osobách zamestnaných na vykonávanie domácich prác v súkromných domácnostiach	Európska komisia (s Medzinárodnou organizáciou práce)	začiatok roka 2018
9	Ratifikácia Dohovoru Medzinárodnej organizácie práce o pracovníkoch v domácnosti	členské štáty	polovica roka 2018
10	Vyzvať členské štáty, aby vykonali partnerské preskúmanie s konkrétnym cieľom znížiť administratívne zaťaženie vo vnútroštátnych právnych predpisoch a	Európska komisia	pokračovanie v rokoch 2017 – 2018

	súčasne zachovať ochranu pracovníkov.		
11	Prvá správa o partnerskom preskúmaní	Európska komisia	koniec roka 2017
12	Aktualizovať vnútroštátne stratégie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ktoré odrážajú priority tohto oznámenia a zahŕňajú prvé výsledky partnerského preskúmania	členské štáty	koniec roka 2017
13	Aktualizovať spoločné zásady pracovných inšpekcií ochrany zdravia a bezpečnosti	Výbor vedúcich predstaviteľov inšpekcie práce	2017
14	Príručka o najlepších postupoch na zlepšenie uplatňovania bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci znížením rizika z vozidiel v súvislosti s prácou	Európska komisia/Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci	2017
15	Spoločné normy pre programy odbornej prípravy inšpektorov	Výbor vedúcich predstaviteľov inšpekcie práce	2018
16	Elektronická príručka k cezhraničnému presadzovaniu práva	Výbor vedúcich predstaviteľov inšpekcie práce	2018
17	Vypracovanie príslušných zásad pre inšpektorov práce so zreteľom na hodnotenie rizík špecifických pre vek	členské štáty a Výbor vedúcich predstaviteľov inšpekcie práce	začiatok roka 2018